

การศึกษาบทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมโดยใช้
ต้นแบบดอนทรายโมเดลและน้ำพุโมเดล : กรณีศึกษาตำบลช้างแรง

อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

**A Study of the Role of the Civil Society in Driving Forward a Kratom
Policy by Using Don Sai Model and Namphu Model: A Case Study
of Chang Raek Sub-district in Bang Saphan Noi District
of Prachuap Khiri Khan Province**

ภัทรา สุขเกษม

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Pattra Sukkasem

Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: pattrasukkasem2540@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ในการนำรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ (3) เสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เกิดรูปธรรมอย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัย ได้มีการจัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และเจาะจงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแรง ได้มีการรวมกลุ่มกันออกมาขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยการประสาน บูรณาการขับเคลื่อนงานร่วมกันกับหน่วยงานระดับส่วนกลาง หน่วยงานระดับพื้นที่ และภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพืชกระท่อมอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ก่อนที่กฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 จะถอดพืชกระท่อมออกจากพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 ทั้ง 8 หมู่บ้านหรือชุมชน

คำสำคัญ: บทบาทภาคประชาสังคม; การขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม; ดอนทรายโมเดล; น้ำพุโมเดล

Abstracts

In this qualitative research investigation, the researcher studies (1) the role of civil society in driving forward a kratom policy using the Don Sai model and the Namphu model in Chang Raek subdistrict, Bang Saphan Noi district, Prachuap Khiri Khan province; analyzes (2) the problems and obstacles in the implementation of the Don Sai model and the Namphu model in driving forward a kratom policy in the area under study; and proposes (3) guidelines in driving forward a kratom policy in the area under investigation to be clear in a concrete manner. The researcher constructed a structured interview form. The method of purposive sampling was used to select the sample population. The technique of in-depth interview was employed with those concerned.

Findings showed that the civil society in Chang Raek subdistrict gathered together to drive forward a kratom policy. They coordinated, integrated and drove forward the policy together with agencies at the central level, area level, and parties involved in all sectors to ensure the solution of the problems of narcotics on kratom with community participation prior to the Narcotics Act, B.E. 2522 (1979) taking kratom out of Category Five. eight villages or communities.

Keywords: The Role of Civil Society; Driving Forward a Kratom Policy; Don Sai Model; Namphu Model

บทนำ

ประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้มีการใช้พืชกระท่อมตามวิถีชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้านมาอย่างช้านาน ตั้งแต่สมัยอยุธยา ตามที่บันทึกไว้ในเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนที่ 27 โดยได้มีการกล่าวถึงการกินพืชกระท่อมว่า เมื่อกินเข้าไปแล้วจะทำให้ผู้บริโภคมีแรงสู้งาน สามารถออกศึกสู้รบได้อย่างมีพลังกำลัง (นิยดา เกียรติยิ่งอังศุลี, 2561 : 10) ผู้คนจึงมีการใช้พืชกระท่อมกันตามปกติสุข จนถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ในรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมพืชกระท่อมฉบับแรกในประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2486 โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2486 ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ มิได้มีการออกกฎหมายกำหนดให้พืชกระท่อมถือเป็นยาเสพติด (ไพศาล ลี้มสฤตย์, 2560 : 36-37) นอกจากนี้ ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 พระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2486 ยังไม่มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด เนื่องจาก ยังมีการปลูกต้นกระท่อม และมีการใช้ใบกระท่อมอย่างเปิดเผย (ไพศาล ลี้มสฤตย์, 2559 : 232) จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2522 สมัยพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เพื่ออนุวัติการตามอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 และพิธีสารแก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1972 (วรรณวิภา สวาสดีเพชร, 2560 : 48) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย จึงได้มีการควบคุมการใช้พืชกระท่อมอย่างเข้มงวดมากขึ้น (ไพศาล ลี้มสฤตย์, 2559 : 233) ทำให้ประชาชนเสียโอกาสในการที่จะนำพืชกระท่อมมาใช้ในการบำบัดโรคบางอย่าง อีกทั้ง เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐจำนวนมาก ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อพืชกระท่อม เนื่องจาก ขาดความรู้ ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ และ

ไม่เข้าใจถึงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้พืชกระท่อมที่มีการใช้มาในระยะเวลาที่ยาวนาน (ไพศาล ลีมสถิตย์, 2559 : 236)

ในสมัยพลเอกไพบูลย์ คุ่มฉายา อดีตผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ผอ.ศอ.ปส.) ท่านได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับพื้นที่ให้มีความครอบคลุมทุกหมู่บ้านหรือชุมชน (สำนักงาน ปปส. ภาค 8, 2559 : ออนไลน์) ต่อมา นายสมศักดิ์ เทพสุทิน ได้เข้ามารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแทน พลเอกไพบูลย์ คุ่มฉายา จึงได้มีนโยบายที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของประชาชนที่ใช้พืชกระท่อมตามวิถีชาวบ้าน โดยได้มีการเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เพื่อถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เนื่องจาก ท่านได้เล็งเห็นโอกาสและศักยภาพในการนำพืชกระท่อมมาใช้ประโยชน์และส่งเสริมให้เป็นพืชเศรษฐกิจฐานชุมชนในการเชื่อมโยงสู่ภาคอุตสาหกรรม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2564 : 3-4) จึงได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และภาคประชาชน เป็นต้น ในการผลักดันร่างกฎหมายเพื่อถอดพืชกระท่อมออกจากยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เพื่อเปิดโอกาสให้มีการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อม รวมทั้งให้นักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำพืช-กระท่อมไปทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาเป็นยารักษาโรคหรือผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ทั้งแผนโบราณและแผนปัจจุบัน

ด้านภาครัฐ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ในมาตรา 58/2 ที่กำหนดให้สามารถออกกฎกระทรวงเพื่อประกาศให้บางพื้นที่ที่สามารถเสพพืชกระท่อมได้ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2564 : 17) ซึ่งตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ที่ได้มีการขยายพื้นที่นาร่องจาก 1 หมู่บ้านหรือชุมชน สู่ 6 หมู่บ้านหรือชุมชน และ 135 หมู่บ้านหรือชุมชนตามลำดับ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงมหาดไทย (ศอ.ปส.มท.) มีหนังสือด่วนที่สุด เรื่อง คำสั่งและแนวทางการรองรับพื้นที่ที่ทำการเสพพืชกระท่อมได้โดยไม่เป็นความผิดตามมาตรา 58/2 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2563 ส่งถึงผู้ว่าราชการจังหวัดนาร่อง 10 จังหวัดระบุว่า สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้ส่งคำสั่งศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติที่ 19/2563 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 เป็นแนวทางการรองรับพื้นที่ที่ทำการเสพพืชกระท่อมได้โดยไม่เป็นความผิดฯ พร้อมรายชื่อหมู่บ้านนาร่อง 135 หมู่บ้านหรือชุมชน (ผู้นำท้องถิ่น, 2563 : ออนไลน์)

ผ่านไปกว่า 78 ปี ที่ทุกภาคส่วนได้ร่วมแรง ร่วมใจกันผลักดัน และขับเคลื่อนงาน เรื่อง พืชกระท่อมของประเทศไทย เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีชาวบ้าน จนถึงเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ความพยายามของทุกภาคส่วนเกิดผลสัมฤทธิ์ รัฐบาลได้ประกาศผ่อนปรนพืชกระท่อมออกจากบัญชียา

เสพติด ประเภทที่ 5 ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 โดยได้มีการถอดพืชกระท่อมออกจากยา-เสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ทำให้ชาวบ้านสามารถปลูกพืช-กระท่อม ครอบครอง ซื้อ-ขาย หรือนำมาบริโภคได้อย่างเสรี ไม่ผิดกฎหมาย ตามนโยบายที่รัฐบาลต้องการผลักดันให้เป็นพืชเศรษฐกิจตัวใหม่ เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรไทย โดยการจำหน่ายเชิงพาณิชย์หรืออุตสาหกรรมในอนาคต (ไทยรัฐ, 2564 : ออนไลน์)

จะเห็นได้ว่า จากที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้มีมติในที่ประชุมครั้งที่ 3/2563 เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 เห็นชอบให้มีการขยายพื้นที่นำร่อง 135 หมู่บ้านหรือชุมชน โดยการประกาศให้เป็นท้องที่ที่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมได้ โดยไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 58/2 นั้น พื้นที่ตำบลช้าง-แรก อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มิได้จัดอยู่ในพื้นที่นำร่องดังกล่าว ทั้งที่พื้นที่ตำบลช้างแรกได้มีการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ภายใต้งานแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในชุมชนหรือหมู่บ้านว่าด้วยพืชกระท่อม ซึ่งนายสันตติ เดชเกิด แกนนำจิตอาสาภาคประชาสังคมในพื้นที่ (ผู้เคลื่อนไหวหลัก) จึงร่วมกับอดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้มีการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหายาเสพติดว่าด้วยพืชกระท่อมอยู่ดั้งเดิม ส่งเสริม และผลักดันในการขอเข้าร่วมให้ตำบลช้างแรก เป็นพื้นที่นำร่องที่จะให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประกาศให้พื้นที่ตำบลช้างแรก ทั้ง 8 หมู่บ้านหรือชุมชน เป็นท้องที่ที่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อม (เพิ่มเติม) โดยไม่เป็นความผิดทางกฎหมาย ทั้งนี้ ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาทบทวนภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืช-กระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล : กรณีศึกษาตำบลช้างแรก อำเภอบาง-สะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจาก เป็นพื้นที่นำร่อง (เพิ่มเติม) ที่ได้มีการขยายผลจากเดิมที่มีอยู่แล้วจำนวน 135 หมู่บ้านหรือชุมชน โดยได้มีการนำร่องในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์เพิ่มอีกจำนวน 8 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 143 หมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดประชาสังคม (Civil Society) แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) และแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) มาปรับใช้ให้สอดคล้องต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้มีความรู้และความเข้าใจอย่างท่องแท้ถึงการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ตามรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จนนำไปสู่การเกิดชุดองค์-ความรู้ถึงการขยายพื้นที่นำร่อง จนนำไปสู่การศึกษาทบทวนภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืช-กระท่อมในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ตามรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล มาปรับใช้ในระดับพื้นที่ รวมทั้ง มีการค้นหาข้อเสนอแนะแนวการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เกิดรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ในการนำรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อค้นหาข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้เกิดรูปธรรมอย่างชัดเจน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษา เรื่อง บทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่ได้มีการขยายพื้นที่นำร่องการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม จาก 135 หมู่บ้านหรือชุมชน โดยภาคประชาสังคมเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนงาน ซึ่งผู้วิจัย ได้มีการกำหนดรูปแบบการวิจัยออกเป็น 2 ประการหลักที่สำคัญ คือ การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (Interview) ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าถึงแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความ วารสาร รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ตามรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดลของพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้ง ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. การสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่ศึกษาตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth Interview) ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด (สพส.) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 อดีตกำนันตำบลน้ำพุ และผู้เคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ อดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำจิตอาสาเครือข่ายภาคประชาสังคม รวมทั้ง ผู้วิจัย

ได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยอีกช่องทางหนึ่ง คือ การสัมภาษณ์ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้โปรแกรม ZOOM และการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้มีการจัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รายบุคคล ในกลุ่มตัวอย่างที่ได้มีการเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการส่วนเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด (สพส.) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 อดีตกำนันตำบลน้ำพุ และผู้เคลื่อนไหวทางสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผู้วิจัย ได้มีการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality Data) ตาม 2 ประการหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. เรียบเรียงข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง และจากการจดบันทึกออกมาเป็นข้อความ
2. สรุปข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎี และปรากฏการณ์ เพื่อให้ได้ข้อสรุป และข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

1. บทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ด้านนายสันตติ เดชเกิด แกนนำเครือข่ายจิตอาสาภาคประชาสังคม ได้มีแนวคิดที่จะขอให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประกาศให้ตำบลช้างแร้งเป็นท้องที่ที่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมได้ โดยไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 58/2 จึงได้มีการหารือกับนายพิภพ ชำนิวิทย์พงศ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (รองเลขาธิการ ป.ป.ส.) เรื่อง การแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพืชกระท่อมภายในตำบลช้างแร้ง จึงได้คำแนะนำว่า ให้มีการดำเนินการขอเสนอพื้นที่มาจากระดับพื้นที่ โดยให้กำนันในพื้นที่ทำหนังสือถึงคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในการขอเสนอพื้นที่ตำบลช้างแร้งให้เป็นท้องที่ที่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมได้ โดยไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 58/2 โดยนายสันตติ เดชเกิด แกนนำเครือข่ายจิตอาสาภาคประชาสังคม จึงเดินทางกลับมาขอความร่วมมือนางพนิดา เกตุแก้ว กำนันตำบลช้างแร้ง (ซึ่งปัจจุบันเป็นอดีตกำนัน หมู่ที่ 3 บ้านช้างแร้ง) ให้ทำหนังสือถึงเลขาธิการ ป.ป.ส. (ลปส.) โดยตรง ซึ่งไม่ได้มีกระบวนการและขั้นตอนที่เสนอผ่านหน่วยงานราชการระดับส่วนภูมิภาค ทั้งจังหวัด และอำเภอ หลังจากทำหนังสือถึงเลขาธิการ ป.ป.ส. (ลปส.) โดยตรง เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทางด้านคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด มีคำสั่งให้สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด (สพส.) และ

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ภาค 7 (สำนักงาน ปปส. ภาค 7) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูล และจัดเวทีประชาคมสร้างความรับรู้และความเข้าใจการขยายพื้นที่นำร่องในการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยพืชกระท่อม ในช่วงที่กฎหมายยังบัญญัติให้พืชกระท่อมมีความผิดตามกฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ประเภทที่ 5 ด้านภาคประชาสังคมในพื้นที่จึงได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) พัฒนารูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม ตาม 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การขออนุญาต (ลดข้อกั้วล) ขั้นตอนที่ 2 การสร้างการรับรู้ต่อเนื่อง ขั้นตอนที่ 3 ประสานการจัดตั้งกลไก และขั้นตอนที่ 4 สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ตามรูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม : ดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การขออนุญาต (ลดข้อกั้วล) ภาคประชาสังคมในพื้นที่ ได้มีการขอความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ในการขออนุญาตให้คนในตำบลช้างแร้งสามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้งได้ ซึ่งในเวลาต่อมาด้านสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้มีการขออนุญาตครอบครองต้นกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง จากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา(อย.) เพื่อใช้ในการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษารูปแบบการควบคุมพืชกระท่อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่เตรียมการเพื่อรองรับมาตรา 58/2 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 โดยกองควบคุมวัตถุเสพติด สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุขอนุญาตให้พื้นที่ตำบลช้างแร้งสามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมได้ ตามหนังสือสำคัญที่ 2/2564 ระยะเวลา 1 มกราคม – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2564

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างการรับรู้ต่อเนื่อง ภาคประชาสังคมในพื้นที่ ได้มีการขอความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ได้มีการจัดเวทีสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล โดยจัดให้มีการสร้างการรับรู้ ทั้ง 8 หมู่บ้าน รวมทั้ง ได้ร่วมกับนักวิชาการในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพืชกระท่อมในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสาธารณสุข กฎหมาย และผลกระทบทางสังคม

ขั้นตอนที่ 3 การประสานการจัดตั้งกลไก ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ได้ร่วมกับที่ว่าการอำเภอบางสะพานน้อย แต่งตั้งคณะกรรมการพืชกระท่อมช้างแร้งขึ้น ในการประสานกลไกการสร้างความร่วมมือในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แบบบูรณาการขับเคลื่อนงานพืชกระท่อมร่วมกันทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐระดับส่วนกลาง หน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ และภาคประชาชน เป็นต้น ซึ่งที่ว่าการอำเภอบางสะพานน้อย ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพืชกระท่อมช้างแร้งขึ้น ประกอบด้วย ปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบลช้างแร้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลช้างแร้ง ผู้แทนสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 7 (สำนักงาน ปปส. ภาค 7) ผู้แทนสถานีตำรวจภูธรบางสะพานน้อย ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลช้างแร้ง พัฒนาการชุมชน

ประจำตำบลช้างแร้ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลช้างแร้ง กำนันตำบลช้างแร้ง ผู้แทนภาคประชาชนตำบลช้างแร้ง เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านศรีนครที่ได้รับมอบหมาย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลช้างแร้งที่ได้รับมอบหมาย เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ได้ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สืบหาข้อมูลในการขึ้นทะเบียนผู้เสพและครอบครองพืชกระท่อม ร่วมกันพิจารณาและลงมติรับรองธรรมนูญตำบล ร่วมกันปฏิบัติตามธรรมนูญตำบลอย่างเคร่งครัด โดยให้มีการเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีตามกำหนด และเข้าร่วมประชุมประชาคมระดับหมู่บ้านและตำบล เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่ ภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภาครัฐระดับส่วนกลาง เป็นต้น ในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่

2. วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ในการนำรูปแบบดนตรีไทยโมเดล และน้ำพุโมเดล มาปรับใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ตำบลช้างแร้งมีปัญหามากมาย อาทิเช่น เกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนในพื้นที่ มีการแปรรูปพืชกระท่อมในทางที่ผิดกฎหมาย มีข้อจำกัดในการลงพื้นที่สำรวจพืชกระท่อม ประชาชนในพื้นที่ตำบลช้างแร้งมีมุมมองต่อการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ที่หลากหลาย

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า จากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย พบข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง 7 ประการหลักที่สำคัญ คือ (1) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการใช้พืชกระท่อม (2) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ (3) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการปลูกพืชกระท่อมระดับพื้นที่ (4) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการควบคุมพืชกระท่อมระดับพื้นที่ (5) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการต่อยอดธุรกิจพืชกระท่อมระดับพื้นที่ (6) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยพืชกระท่อมระดับพื้นที่ และ (7) เสนอให้ภาครัฐ ส่งเสริม และสนับสนุนการส่งออกพืชกระท่อม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาในการวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยใช้ต้นแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล : กรณีศึกษาตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่า หลังจากที่สหประชาชาติ ได้กำหนดให้มีการทำให้โลกปลอดยาเสพติด (the world "drug free") ภายในระยะเวลา 10 ปี โดยมีเป้าหมายในการสร้าง "สังคมที่ปลอดจากการใช้สารเสพติดในทางที่ผิด (A society free of drug abuse)" นั้น ในส่วนด้านประเทศไทย ได้มีนโยบายเกี่ยวกับพืชกระท่อมที่จัดอยู่ในส่วนหนึ่งของ “แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ. 2558-2562” ว่าด้วยการจัดการพืชเสพติด- เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินการปฏิบัติงาน ประสานงาน และติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งด้านสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้มีการนำร่องพื้นที่ที่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อม โดยไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย ในเขตพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้ง 6 หมู่บ้านหรือชุมชน จนนำสู่ 135 หมู่บ้านหรือชุมชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีการรวมกลุ่มกันริเริ่มหรือลงมือดำเนินการขับเคลื่อนงานเกี่ยวกับพืชกระท่อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาคประชาสังคม (Civil Society) ของอริสโตเติล (Aristotle อ้างถึงในนิธิ เอ็งอังกค์, 2563 : 11-7) ที่ระบุไว้ว่า สังคมที่พลเมืองมีความตื่นตัวในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ด้านการเมือง โดยพลเมืองจะมีอิสระ และมีความเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายที่มีคุณธรรม และค่านิยมในการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยการรวมกลุ่มของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่มีการใช้และครอบครองพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น ในช่วงที่กฎหมายถือให้พืชกระท่อมเป็นความผิดตามกฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2552 ทั้งที่ในความเป็นไปตามสังคมประชาชนมีการใช้พืชกระท่อมอยู่แบบดั้งเดิมตามชีวิตประจำวันอย่างปกติสุข แต่พอมีกฎหมายเข้ามาควบคุม การใช้และครอบครองพืชกระท่อมจึงไม่สามารถทำได้ เมื่อประชาชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมเกิดความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐผู้ใช้กฎหมาย จึงหาทางออกร่วมกันแก้ไขปัญหายาเสพติดว่าด้วย เรื่อง พืชกระท่อม

พลเมืองที่ได้เข้ามารวมกลุ่มกันขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาคประชาสังคม (Civil Society) ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างถึงในอดิศร ภูสาระ, 2563 : 106) ที่ระบุไว้ว่า พลเมืองได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และการดำเนินกิจกรรมสาธารณะในลักษณะเครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรม หรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (State) กับปัจเจกชน (Individuals) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะส่วนหรือกลุ่ม โดยการรวมกลุ่มกันของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ได้รวมกลุ่มกันขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงาน

ระดับส่วนกลาง หน่วยงานระดับภูมิภาค และหน่วยงานระดับพื้นที่ เพื่อแก้ไขข้อกั้ววลในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนผู้ใช้และครอบครองพืช-กระท่อมในพื้นที่ตำบลข้างแรกในช่วงที่กฎหมายยังถือว่าพืชกระท่อมมีความผิดตามกฎหมายพระราชบัญญัติยา-เสพติด พ.ศ. 2552 ซึ่งการรวมกลุ่มกันนั้น ภาคประชาสังคมได้นำรูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม ตามรูปแบบดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้ธรรมนูญชุมชนตำบลข้างแรกที่ได้มีการสร้างการรับรู้ และรับฟังความคิดเห็นผ่านเวทีประชาคม ทั้ง 8 หมู่บ้านหรือตำบล เพื่อให้ชุมชนและสังคมในระดับพื้นที่เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

เมื่อภาคประชาสังคมได้รวมกลุ่มกัน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมนั้น ได้มีการออกมาเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบที่ไม่ได้ใช้ความรุนแรงเหมือนขบวนการเหมือนไหวที่ผ่านมา ที่เห็นตามการเคลื่อนไหวต่าง ๆ อาทิเช่น การประท้วงของกลุ่มยาพารา และกลุ่มชาวสวนปาล์มน้ำมันในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมานี้ ที่มีการประทะกันระหว่างภาครัฐกับกลุ่มผู้ชุมนุมในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ของไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (อ้างถึงใน ภัทรศยา จำราช, 2557 : 7) ที่ระบุไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยแบบเข้มข้นที่ไม่นิยมใช้ความรุนแรงในการดำเนินการเหมือนที่ผ่านมา ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่นี้ เป็นการเรียกร้องการปกครองที่มีมิติของความเป็นมนุษย์ (Humane Governance) ที่ต้องการจะอุดช่องว่างระหว่างภาครัฐกับประชาชน โดยมุ่งเน้นการปกครองที่ให้ความสนใจและเอาใจใส่ประชาชนในฐานะที่เป็นมนุษย์มากขึ้น ไม่ใช่ในฐานะที่ประชาชนเป็นพลเมืองที่อยู่ใต้การปกครองของรัฐบาล รวมทั้ง ภาครัฐจะต้องเคารพสิทธิมนุษยชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ และภาครัฐต้องเปิดพื้นที่ให้ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545) ได้จำแนกแนวคิดและทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ไว้ 4 ประการหลักที่สำคัญ ดังนี้

ประการที่ 1 คือ ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่ มีได้อยู่บนพื้นฐานของชนชั้นเพียงอย่างเดียว ซึ่งการเคลื่อนไหวให้มีการผ่อนปรนพื้นที่นำร่องในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลข้างแรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการออกมาเคลื่อนไหวของประชาชนผู้มีสิทธิและเสียงที่สามารถดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ประการที่ 2 คือ การเรียกร้องทางสังคมแนวใหม่ ไม่ใช่การเรียกร้องเรื่องเดิม ๆ ที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นการเรียกร้อง เพื่อคนจำนวนมากจากหลายกลุ่มและหลายชนชั้น ซึ่งภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลข้างแรก มีความตื่นรู้ในการร่วมกันออกมาขับเคลื่อนงานทางสังคมที่เพื่อประโยชน์ของคนในประเทศชาติที่มีการใช้และครอบครองพืชกระท่อมตามวิธีดั้งเดิมที่มีการใช้ประโยชน์จากพืชกระท่อม จึงได้มีการเสนอให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประกาศให้พื้นที่ตำบลข้างแรก เป็นท้องที่ที่ให้เสพและครอบครองพืชกระท่อมได้ โดยไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 58/2 เหมือนที่ได้มีการนำร่องพื้นที่ 135

หมู่บ้านหรือชุมชน เป็นการดำเนินการที่มีแรงส่งพลังงานระดับพื้นที่ในคนในพื้นที่ที่สามารถลุกขึ้นมาขับเคลื่อนงานประเด็น เรื่อง พืชกระท่อมได้

ประการที่ 3 คือ ผู้เรียกร้องทางสังคมรูปแบบใหม่ต้องมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง ไม่ใช่เรียกร้องผ่านกลไกของภาครัฐ หรือกลไกทางการเมือง เป็นต้น เพื่อลดปัญหาการไม่เชื่อมั่น ไม่ศรัทธาความเป็นตัวแทนของพรรคการเมือง และสร้างความจริงใจต่อภาครัฐ ซึ่งภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้งที่ออกมาเคลื่อนไหว ได้ลุกขึ้นมาขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ โดยใช้กลไกในชุมชนให้เกิดการแก้ไขปัญหาเสพติดว่าด้วยเรื่อง พืชกระท่อม จนนำไปสู่การประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง หน่วยงานภาครัฐภูมิภาค และหน่วยงานภาครัฐระดับพื้นที่

ประการที่ 4 คือ เป้าหมายของการเรียกร้องทางสังคมรูปแบบใหม่ต้องสร้างกติกา หรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิตที่ได้มุ่งเน้นไปที่การช่วงชิงอำนาจของรัฐเหมือนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในช่วงที่กฎหมายยังมีความผิดตามกฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้งที่ได้ออกมาเคลื่อนไหวการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในระดับพื้นที่ ได้มีการจัดทำธรรมนูญชุมชนตำบล เพื่อการควบคุมพืชกระท่อมและสร้างชุมชนเข้มแข็งปลอดยาเสพติดพืชกระท่อมพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทั้ง 6 หมู่ดหลักที่สำคัญ ประกอบด้วย หมู่ดที่ 1 บททั่วไป กล่าวถึง กระบวนการประชาคมของชุมชน เขตการปกครองท้องที่ ทั้ง 8 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลไกการควบคุม และการรวมตัวเป็นประชาคม หมู่ดที่ 2 ข้อห้ามสำหรับการเสพ ผลิต และจำหน่ายพืชกระท่อม หมู่ดที่ 3 การควบคุมพืชกระท่อม หมู่ดที่ 4 การคงไว้ของพืชกระท่อมในพื้นที่ หมู่ดที่ 5 การปฏิบัติของผู้เสพพืชกระท่อม และหมู่ดที่ 6 บทลงโทษ โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ คือ ให้สามารถครอบครองได้ครัวเรือนละไม่เกิน 2 ต้น เพื่อใช้เป็นกติการ่วมกันของชุมชนในการควบคุมพืชกระท่อมระดับพื้นที่

ในการขับเคลื่อนงานนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ได้แสดงให้เห็นถึงการรวมพลังของภาคประชาสังคมในการผ่อนปรนการควบคุมพืชกระท่อมให้เป็นพื้นที่นำร่องที่ได้มีการขยายมาเพิ่มใน 8 หมู่บ้านหรือชุมชน ตำบลช้างแร้ง อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในช่วงที่กฎหมายยังถือให้พืชกระท่อมเป็นความผิดตามกฎหมายพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 ภาครัฐจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง เข้ามาดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมร่วมกับภาครัฐ นำโดยสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ (อ้างถึงในอดีตศร ภูสาระ, 2563 : 104-105) ที่ระบุไว้ว่า ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกรกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ ร่วมกับภาครัฐในลักษณะของประชาสังคม ซึ่งประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะสำคัญ 3

ประการหลัก คือ (1) การเน้นประชาธิปไตยในชุมชนขนาดเล็ก (2) การเน้นชุมชนและประชาคม และ (3) การเน้นชุมชนหรือประชาคมที่มีความเท่าเทียมกัน ดังนี้

ประการที่ 1 คือ การมุ่งเน้นประชาธิปไตยในชุมชนขนาดเล็ก เป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์มนุษย์ที่มีความสนิทชิดเชื้อซึ่งกันและกัน (Face to Face Relationship) ซึ่งการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ตำบลช้างแร้ง เป็นการรวมกลุ่มกันของประชาชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมที่มีความสัมพันธ์สนิทชิดเชื้อกันฉันท ญาติพี่น้อง ผู้ที่มาร่วมกลุ่มกันเดิมที่ผ่านมา มีการขับเคลื่อนงานประเด็นอื่นๆ ในพื้นที่ ร่วมกันอยู่แล้ว เมื่อถึงเวลาที่ชุมชนเกิดปัญหากลุ่มเหล่านี้ก็รวมกลุ่มกันออกมาขับเคลื่อนงานทันทีเพื่อประโยชน์ของชุมชน

ประการที่ 2 คือ การมุ่งเน้นชุมชนและประชาคม (Community) ที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นสาธารณะค่อนข้างเป็นทางการ มีสมาชิกที่มีสำนึกในการเป็นพลเมือง มีวัตถุประสงค์หรืออุดมการณ์ร่วมกัน มีความนับถือและให้เกียรติซึ่งกันและกันเฉกเช่นกับบุคคลที่เท่าเทียมกัน ซึ่งกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ตำบลช้างแร้งนั้น ภาคประชาสังคมได้จัดเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็น จัดทำกติกาชุมชน และรับรองกติกาชุมชนร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานระดับส่วนกลาง หน่วยงานระดับภูมิภาค และหน่วยงานระดับพื้นที่

ประการที่ 3 คือ การมุ่งเน้นชุมชน หรือประชาคมที่มีความเท่าเทียมกัน (Equality) เป็นการยกระดับของความเป็นประชาชนสู่ความเป็นพลเมืองในการสร้างความเท่าเทียมกัน ทั้งด้านการเมือง และเศรษฐกิจ โดยความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน จะนำไปสู่การคิด การวินิจฉัย และการตัดสินใจที่ดีของชุมชนและประชาคมตลอดจนสร้างความภาคภูมิใจในตัวเองของสมาชิกชุมชนและประชาคมให้รู้สึกว่าคุณค่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ภาคประชาสังคมที่เป็นกำลังสำคัญในพื้นที่ได้มีการออกมาเคลื่อนไหวงานภายในชุมชนอย่างสันติ ในการนำพาคนในชุมชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมก้าวผ่านข้อกัฏวลในการขัดแย้งกันกับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย เนื่องจาก ณ ขณะนั้นพืชกระท่อมถือเป็นความผิดตามกฎหมาย จึงได้สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมระดับพื้นที่ ออกมาเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุน ส่งเสริม และผลักดันพืชกระท่อมในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติต่อใครคนใดคนหนึ่ง เน้นการร่วมมือกันขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม จนประสบความสำเร็จจุล่งไปได้ด้วยดี รวมทั้ง ทำให้คนในชุมชนสามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมได้ โดยไม่เป็นความผิด ตามมาตรา 58/2

นอกจากนี้ จากการศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม พบว่า มีปัญหาและอุปสรรค ทั้งการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง ไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน เนื่องจาก การขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระดับตำบล แกนนำได้มีการเสนอโดยตรงไปที่เลขาธิการ ป.ป.ส. (ปปส.) ซึ่งจากการศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนตั้งแต่ระดับพื้นที่สู่ส่วนกลาง มีการเร่งรัดขั้นตอน เร่งรัดระยะเวลาการดำเนินการ และมีการดำเนินการย้อนหลัง ขาดการดำเนินงานที่เชื่อมโยง หรือร้อยเรียงกันให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแรกร เป็นการเคลื่อนงานโดยนายสันหัตต์ เดชเกิด แกนนำจิตอาสาเครือข่ายภาคประชาสังคม เป็นหลัก ในขณะที่ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมจนถึงการเกิดรูปธรรมความสำเร็จ ในพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.) ที่ว่าการอำเภอบ้านนาสาร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มหาวิทยาลัยฯ ผู้นำชุมชน ได้แก่ อดีตกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแรกร อำเภอบางสะพาน-น้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกิดจากวาทกรรมของนักการเมือง และแกนนำจิตอาสาเครือข่ายภาคประชาสังคมที่อ้างถึง การแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ มิได้คำนึงถึงถึงมิติของสังคมส่วนใหญ่ และยังขาดการบูรณาการขับเคลื่อนงานแบบองค์รวมที่ประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืช-กระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแรกร ยังไม่ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้ ในขณะที่ การขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่งผลให้เห็นเป็นรูปธรรมว่า คนในชุมชนมีการตื่นรู้ ตระหนักถึงปัญหาในชุมชน สามารถจัดการชุมชนไปสู่การจัดการตนเองอย่างเข้มแข็ง ประชาชนในพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์การแก้ไขปัญหา โดยการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมในพื้นที่ตำบลช้างแรกร มุ่งไปที่ผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน เพราะยังมีบางกลุ่ม การลงพื้นที่สำรวจการปลูกและครอบครองพืชกระท่อมในหมู่บ้านหรือชุมชน ยังไม่สามารถสำรวจได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจาก บางพื้นที่เป็นพื้นที่ยากลำบากต่อการเข้าถึง อยู่บนเขา ไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ไม่สามารถจับพิกัด GPS ได้ และในช่วงที่กฎหมายยังไม่ถอดพืชกระท่อมออกจากพระราชบัญญัติยาเสพติด พ.ศ. 2522 พบว่า มีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย โดยผู้เห็นด้วยต่อการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ มีจำนวน 95 เปอร์เซ็นต์ ส่วนผู้ไม่เห็นด้วยต่อการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ มีจำนวนเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ เนื่องจาก กลัวลูกหลานจะติด และมีการนำพืชกระท่อมไปแปลงเป็นสารเสพติดชนิดอื่น ๆ อาทิเช่น 4 x 100 เป็นต้น

ทั้งนี้ การดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแรกร ได้มีข้อเสนอแนะแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรกร โดยเสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้พืชกระท่อมของในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรกร ในทางที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์สูงสุด โดยไม่นำพืชกระท่อมไปแปลงเป็นสารเสพติดชนิดอื่น ๆ อาทิเช่น การนำพืชกระท่อมไปผสมยาแก้ไขเป็น 4 x 100 เป็นต้น เสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้พืชกระท่อมของในเขตพื้นที่ตำบลช้าง

แรก ควบคู่กับการดำเนินการทางวิชาการ โดยการนำพืชกระท่อมไปผลิตเป็นยาบำบัด และรักษาโรคต่าง ๆ อาทิเช่น เบาหวาน และความดัน เป็นต้น เสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริมการตลาดในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก โดยให้มีโรงงานมารองรับการจำหน่าย และส่งออกพืชกระท่อมในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ในแก่หมู่บ้านหรือชุมชน เสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริม การประสาน บูรณาการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ให้องค์กรภายในรัฐเข้ามาควบคุมการใช้งานพืชกระท่อมในพื้นที่อย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาอื่น ๆ อาทิเช่น ปัญหาด้านสังคม และปัญหาด้านสุขภาพ เป็นต้น เสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริมพืชกระท่อมของในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก ผู้พืชเศรษฐกิจ เพื่อสร้างรายได้ในแก่หมู่บ้านหรือชุมชน และเสนอให้ภาครัฐมีการสนับสนุนและส่งเสริมชาวบ้านในเขตพื้นที่ตำบลช้างแรก ปลูกพืชกระท่อม เพื่อรวบรวมพืชกระท่อมในพื้นที่ ส่งต่อให้ทางโรงงานในการแปรรูป เพื่อเพิ่มรายได้ในแก่หมู่บ้านหรือชุมชนในลำดับต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1.1 การขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม ตามรูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล เป็นการผลักดันทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัดไปสู่ส่วนกลาง ซึ่งจากการวิจัยในพื้นที่ตำบลช้างแรกครั้งนี้ พบว่า ผู้เคลื่อนไหวทางสังคมในพื้นที่ได้มีการขับเคลื่อนงานไปยังส่วนกลาง โดยไม่ได้ผ่านการขับเคลื่อนงานในส่วนระดับภูมิภาค ดังนั้น ในการขับเคลื่อนงานทุกครั้งที่ร่วมกันดำเนินงาน ควรมีการดำเนินงานตามลำดับขั้นตอนจากชุมชน ท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และส่วนกลาง เพื่อให้เกิดการรับรู้ และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายพืชกระท่อมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมที่ได้มีการนำรูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : ดอนทรายโมเดล และน้ำพุโมเดล จากพื้นที่ต้นแบบ คือ ตำบลน้ำพุ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี มาปรับใช้ในพื้นที่ตำบลช้างแรก อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่เป็นพื้นที่ขยายการนำร่อง ซึ่งเป็นที่ประจักษ์เห็นได้ชัดว่า การดำเนินการบางส่วนมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันออกไป ตามบริบทของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมนั้น ๆ ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ควรศึกษาเปรียบเทียบการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมระหว่างพื้นที่ต้นแบบกับพื้นที่ขยายการนำร่อง เพื่อให้เห็นถึงจุดต่างและจุดร่วมในการเคลื่อนไหวไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ยั่งยืนร่วมด้วย

1.3 การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ประชาชนยังมีข้อกังวลในการใช้และครอบครองพืชกระท่อม เนื่องจากหากย้อน เมื่อปี พ.ศ. 2486 ประเทศไทย ได้มีการออกพระราชบัญญัติควบคุมพืชกระท่อมฉบับแรก ทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้และครอบครองพืชกระท่อมตามวิถีชีวิตได้อย่างปกติสุข จนถึงเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2564 รัฐบาลได้ประกาศผ่อนปรนพืชกระท่อมออกจากบัญชียาเสพติด ประเภทที่ 5 ในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 แต่ก็ยังมีประชาชนบางคนยังมีข้อกังวลในการใช้และครอบครองพืชกระท่อม เพราะกลัวถูกเจ้าหน้าที่ภาครัฐจับกุม ดังนั้น ควรมีการจัดอบรมและรณรงค์การใช้และครอบครองพืชกระท่อมให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมทั้ง ให้ความรู้ ความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงประชาชน เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้และครอบครองพืชกระท่อมกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐผู้บังคับใช้กฎหมาย

1.4 การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ในการลงพื้นที่สำรวจการปลูกและครอบครองพืชกระท่อมในหมู่บ้านหรือชุมชน บางพื้นที่ยังไม่สามารถทำการสำรวจได้ เนื่องจาก การเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตยังมีข้อจำกัด ดังนั้น ควรเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น โทรคมนาคม เป็นต้น มาช่วยในการกำกับดูแลด้านอินเทอร์เน็ต สำหรับการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลพืชกระท่อมในพื้นที่ไร้สัญญาณอินเทอร์เน็ตให้เกิดผลสัมฤทธิ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อมสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทย

2.2 ควรศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมในการควบคุมการใช้พืชกระท่อม ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติพืชกระท่อม พ.ศ. 2565 ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

2.3 ควรศึกษาแรงจูงใจของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในการปฏิรูปกฎหมายและการเมืองที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนนโยบายพืชกระท่อม

2.4 ควรศึกษาผลสะท้อนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ของภาคประชาสังคมในพื้นที่ตำบลช้างแร้ง อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.5 ควรศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่มุ่งผลักดันนวัตกรรมการตลาด เพื่อการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาพืชกระท่อมที่มีอรรถประโยชน์ต่อการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2.6 ควรศึกษาข้อมูลเชิงสถิติ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพิ่มเติม อาทิเช่น การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อให้สามารถทราบถึงความจำเป็นในการต้องการใช้พืชกระท่อมของภาคประชาชน และผลกระทบในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

2.7 ควรศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคมในการทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อการบำบัดฟื้นฟู โดยมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับผู้เฝ้าระวังยาเสพติดว่าด้วยเรื่องพืชกระท่อม

เอกสารอ้างอิง

- นิตดา เกียรติยิ่งอังสุลี. (2561). กระท่อม กัญชา จากพืชเสพติดสู่ยารักษาโรคและความมั่นคงทางยา. *ยาวิพากษ์จดหมายข่าวศูนย์ข้อมูลเฝ้าระวังระบบยา*. 9 (36), 10.
- ไพศาล ลิ้มสถิต. (2559). ปฏิรูปกฎหมายพืชกระท่อม เพื่อสุขภาพของประชาชนและภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย. *วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*. 14 (3), 232-236.
- ไพศาล ลิ้มสถิต. (2560). *แนวทางการปฏิรูปกฎหมายยาเสพติด: กรณีศึกษาเปรียบเทียบการจัดการพืชกระท่อมของไทยและต่างประเทศ*. สงขลา: แผนงานภาคีวิชาการสารเสพติด (ภวส.).
- วรรณวิภา สวาสดีเพชร. (2560). *ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณี บทสันนิษฐานเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- คณะทำงานจัดการองค์ความรู้ของสถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. (2564). *น้ำพุโมเดล : รูปแบบการควบคุมพืชกระท่อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน*. เชียงใหม่: สถาบันสำรวจและติดตามการปลูกพืชเสพติด.
- นิตี เนื่องจำนง. (2563). *เอกสารการสอนชุดวิชาความคิดทางการเมืองและสังคม = Political and social thoughts*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภัทร์ศยา จาราช. (2557). ภาพลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรมของ ไทยเซเลบ ในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองยุคหลังทักษิณ = *Image and cultural meaning of Thai celebrity in political movement in the post Thaksin Era*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อดิศร ภูสาระ. (2563). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับประชาสังคม Participatory Democracy and Civil Society. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*. 4 (1), 104-106.